

Машкова Ольга Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент, голова ГО «Екологічні новини», представниця Zero Waste Alliance Ukraine, представниця Društvo Ekologi brez meja (Словенія), 73003, м. Херсон, пров. інженера Корсакова, 3, кв. 51, тел.: +38(095) 277-03-60, e-mail: mashkovaolga28@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0282-5623>

Гаєцька Наталія Ігорівна – голова ІГ «Mariupol Zero Waste» (Маріуполь), представниця Zero Waste Alliance Ukraine, 87557, м. Маріуполь, вул. Олімпійська, 167 кв.98, тел.: +38(067) 889-09-94, +38(093) 803-82-07, e-mail: zhelnat@gmail.com.

Фудорова Олена Миколаївна, кандидат соціологічних наук, доцент, завідувачка кафедри менеджменту та економіки Херсонського інституту «Міжрегіональна Академія управління персоналом», членкиня Соціологічної Асоціації України в м.Херсоні, Україна, м.Херсон, 73000, вул.Тракторна, 20, тел.: +38(050) 1909064, e-mail: fudorova@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2475-2253>.

Дуга Вікторія Олександрівна, старший викладач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов Херсонського державного аграрно-економічного університету, 73011, м. Херсон, вул. Комкова, буд. 83, кв. 53, тел. +38(098)5803023, e-mail: v.dyga@i.ua, <https://orcid.org/0000-0002-4404-4350>.

АНАЛІЗ ДОВОЄННОГО ЕТАПУ РЕАЛІЗАЦІЇ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ (2016-2021)

Анотація. До закладів гостинності (міжнародний акронім HORECA – від скорочених hotel, restaurant, cafe) в Україні відносять підприємства, передбачені ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення», ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення». За даними Кембриджського інституту лідерства в галузі сталого розвитку, на частку туризму припадає близько 5% глобальних викидів парникових газів (ПГ), і очікується, що ця цифра зросте на 130% до 2035 року [31]. На готельну індустрію припадає близько 1% глобальних викидів [34]. Відповідно до Глобального звіту про декарбонізацію готелів, опублікованого Sustainable Hospitality Alliance у 2017 році до 2030 року готельній сфері необхідно буде скоротити викиди ПГ на номер в рік на 66% (порівняно з базовим рівнем 2010 року), а до 2050 на 90% [26]. Паризьку кліматичну угоду

[25] прийняли у 2015 році, тим самим країни-підписанти погодилися втримувати рівень ГП на рівні, нижчому за 2°C від середини ХХ ст. – саме тоді у світі почався час активного промислового розвитку. Паризьку угоду підписали 197 країн і ратифікували станом на 2022 вже 194 учасники. Україна ратифікувала Паризьку кліматичну угоду у 2016 році. Нами було систематизовано нормативно-правові акти в галузі кліматичної політики в світі, Європі, Україні. Основним досягненням довоєнного етапу реалізації кліматичної політики у сфері поводження з відходами готельно-ресторанного бізнесу в Україні (2016-2021) є закладання фундаменту – ратифікація Паризької угоди, розробка і затвердження кліматичної політики, стратегії поводження з відходами. Що зроблено в цьому напрямку в сфері гостинності? Чи ведеться статистика змін, проводяться опитування? Чи співпрацює влада, бізнес, некомерційні організації, експерти? Яку роль відіграє раціональне поводження з відходами в зменшенні кліматичного сліду закладу гостинності? Ці питання ми досліджуємо в даній статті.

Ключові слова: HORECA, кліматична політика, поводження з відходами, Zero Waste (нуль відходів), Zero Waste Business, менеджмент твердих побутових відходів, екологічна сертифікація, парникові гази (ПГ), вуглецевий слід, кліматичні зміни.

Постановка проблеми. До закладів гостинності (міжнародний акронім HORECA – від скорочених hotel, restaurant, cafe) в Україні відносять підприємства, передбачені ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення», ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення». За даними Кембриджського інституту лідерства в галузі сталого розвитку, на частку туризму припадає близько 5% глобальних викидів парникових газів (ПГ), і очікується, що ця цифра зросте на 130% до 2035 року [31]. На готельну індустрію припадає близько 1% глобальних викидів [34]. Відповідно до Глобального звіту про декарбонізацію готелів, опублікованого Sustainable Hospitality Alliance у 2017 році до 2030 року року готельній сфері необхідно буде скоротити викиди ПГ на номер в рік на 66% (порівняно з базовим рівнем 2010 року), а до 2050 на 90% [26]. Отже, завдання непросте: потрібно знайти спосіб розвивати галузь, приймати все більше гостей та будувати все більше об'єктів, і водночас скорочувати ВС сектора для досягнення повної декарбонізації до 2050 року [34].

За різними оцінками, кожна ніч гостя створює в середньому в світі 14 кг CO₂ (прямі викиди, пов'язані з енергоспоживанням; за винятком гастрономії). Однак задокументований діапазон викидів, значно варіюється, від 0,1 кг CO₂ до 260 кг CO₂ на ніч гостя, залежно від типу розміщення [33]. Найбільший вплив HORECA на довкілля відбувається у сферах використання води, відходів та енергії. При цьому відходів утворюється більше, ніж в побуті.

Хоча сам сектор розміщення призводить до зміни клімату, в свою чергу зміна клімату з кожним роком все помітніше впливає на цей сектор. Ризики

для закладів в сільській місцевості полягають в більшій залежності від погодних умов. Міста, з іншого боку, більше піддаються тепловому стресу, що може бути стримуючим фактором для туристів. Так, за опитуванням 2010 р. після спекотного дня чверть туристів не бажають відвідувати Відень влітку [33].

Україна ратифікувала Паризьку кліматичну угоду у 2016 році. Що зроблено в цьому напрямку в сфері гостинності? Чи ведеться статистика змін, проводяться опитування? Чи співпрацює влада, бізнес, некомерційні організації, експерти? Яку роль відіграє раціональне поводження з відходами в зменшенні кліматичного сліду закладу гостинності? Ці питання ми досліджуємо в даній статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кліматичну політику як надважливе питання, зокрема в сфері поводження з відходами в секторі гостинності досліджували К. Абашина, Є. Засядько, І. Миронова, Т. Омеляненко, А. Прокаєва.

Мета статті: проаналізувати довоєнний етап реалізації кліматичної політики у сфері поводження з відходами готельно-ресторанного бізнесу в Україні (2016-2021).

Завдання: 1) систематизація нормативно-правових актів в галузі кліматичної політики в світі, Європі, Україні; 2) визначення долі сфери гостинності в загальному об'ємі викидів парникових газів (ПГ) України; 3) дослідження ролі влади, бізнесу, громадськості в реалізації Паризької кліматичної угоди у сфері поводження з відходами для готельно-ресторанного бізнесу в Україні в довоєнний період (2016-2021).

Виклад основного матеріалу. Паризьку кліматичну угоду прийняли у 2015 році. Тим самим країни-підписанти погодилися втримувати рівень глобальної температури на рівні, нижчому за 2°C від середини ХХ ст. – саме тоді у світі почався час активного промислового розвитку. Також вони зобов'язались докласти усіх зусиль для обмеження підняття температури до 1,5°C до кінця століття. Досить амбітна мета, враховуючи, що нині цей показник уже майже сягнув 1°C, а темпи потепління щороку зростають [11]. Однак її необхідно досягнути, якщо ми хочемо зберегти світ придатним для життя, яким ми його знаємо – такі прогнози вчених з Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC), найбільшого всесвітнього органу, який аналізує наукові дані щодо нинішнього стану клімату та імовірного його розвитку, звіти і прогнози можна знайти за посиланням [23].

Паризька угода – це не перший договір, що об'єднує зусилля у боротьбі зі зміною клімату. У 1992 році була підписана Рамкова конвенція ООН [35] з питань зміни клімату United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). 154 підписанти UNFCCC погодилися скорочувати ПГ та вперше офіційно визнали загрозу зміни клімату. Конвенція вступила в силу у 1994, і вже у 1995 відбулася перша Конференція сторін (Conference of the Parties, COP), де країни почали обговорювати, як досягти поставленої мети –

скорочення викидів ПГ. Україна підписала UNFCCC у тому ж 1992, ратифікувала у 1996.

Спільними зусиллями усіх країн для досягнення глобальної мети у рамках UNFCCC, розроблялись різні інструменти. Після кількох конференцій у 1998 році був підписаний Кіотський протокол [30], що вступив у силу у 2005. Він, на відміну від Конвенції, містив уже чіткі цілі для країн щодо зменшення викидів. В середньому країни мали знизити викиди від базового року (у більшості країн – 1990). Однак, у перший період (2008-2012) ці цілі були встановлені лише для 37 розвинених країн та ЄС. Тож хоч у середньому ціль цих країн була досягнута, глобальна кількість викидів все ж зросла. Оскільки після завершення першого етапу не вдалося долучити нові країни та визначити чіткі цілі та терміни, Кіотський протокол фактично вже не є дійсним, тим більше, що дві країни – найбільші утворювачі ПГ до нього не доєднались: Китай, який не мав зобов'язань як країна, що розвивається та США, що відмовилися від участі [11]. В Україні Кіотський протокол Україна ратифіковано у 2004.

Тож в рамках UNFCCC на заміну Кіотському протоколу з'явилася Паризька угода [25], яку підписали 197 країн і ратифікували станом на 2022 вже 194 учасники.

Головна особливість Паризької угоди, що вона не примушує країни ні до чого конкретного. Країни, що її підписали, визнали загрозу зміни клімату і погодилися їй протидіяти. Як саме протидіяти – кожна країна визначає самостійно. Перед підписанням Паризької угоди сторони мали визначити так звані Національно-визначені внески (НВВ або ж NDC – Nationally determined contribution), у яких визначали, на скільки вони планують знизити парникові викиди. Остаточні НВВ були презентовані на COP26 наприкінці 2020 року – в рік, коли Паризька угода вступила в силу. Більш детально про Національно-визначений внесок України за посиланням [19] (є розділ про відходи).

Саме цей механізм і відрізняє Паризьку угоду від Кіотського протоколу: замість накладання зобов'язань, угода дозволяє кожній країні самостійно оцінити свою здатність скоротити викиди та поставити реалістичну та амбітну мету. Свої внески та рівень досягнення цілей країни презентуватимуть на наступних конференціях, зокрема звітування по НВВ буде здійснено до кінця 2025 року і поставлені нові цілі до 2035 року. Зокрема, COP27 відбудеться в листопаді 2022 року в Єгипті [29], а COP28 в ОАЕ [28].

Угода також не передбачає механізмів, які би зобов'язували сторони її дотримуватися. Виконання зобов'язань залежить від політичної волі керівників країн, але «не-каральний» комітет оцінює внески країн та звітує щорічно. Крім того, НВВ кожної країни має переглядатися кожні п'ять років

(наступний раз у кінці 2025) – у бік більш амбітного. Крім загальної цілі, угода містить також специфічні положення. Вона передбачає, зокрема, що розвинені країни підтримуватимуть менш розвинені як у боротьбі зі зміною клімату, так і в адаптації до неї. Боротьба або ж пом'якшення – це зменшення та обмеження викидів ПГ, тобто робота з причинами. А заходи з адаптації зменшують вразливість до наслідків зміни клімату. Загалом угода акцентує на добровільності, прозорості, амбітності та кооперації країн для досягнення цілей угоди (стаття 6 саме про співпрацю). Вона також підкреслює важливість розробки та передачі нових технологій та інформування населення щодо проблеми зміни клімату. Одна з можливостей для країн – інвестувати у дружні до клімату підприємства чи заходи на території інших країн, але використовувати результат для досягнення своєї цілі. Таким чином загальна кількість викидів знижуватиметься, а досягнення цілей стане для країн ще більш вигідним. Подібні механізми існували в Кіотському протоколі, однак їх недосконалість призвела до торгівлі квотами на викиди замість реальних дій. Тобто країни, які не досягли своїх цілей зі скорочення викидів, могли заплатити тим, які «перевиконали» план, і використати придбаний «надлишок», щоб компенсувати свою «нестачу». Тож зараз країни намагаються домовитися так, щоб механізм, передбачений шостою статтею, стимулював саме до скорочення викидів.

Крім того, щороку розраховується Climate Change Performance Index [24], станом на 2022 рік цей індекс розраховано для 64 країн, Україна займає 20-те місце. Нажаль, такий гарний показник України в рейтингу пов'язаний не так із реалізацією кліматичної політики, а із тим, що за базовий рік в світі обрано 1990 рік, а після розпаду Радянського Союзу (1991) економічні показники України знизились і відповідно знизились викиди парникових газів.

Що стосується кліматичної політики ЄС, то більш детально - Кліматична політика ЄС (2050 long-term strategy) за посиланням [18].

Відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС законодавство України має гармонізуватись з законодавством ЄС. Україна ратифікувала Паризьку кліматичну угоду у 2016, є результати Першого Національно-визначеного внеску [36]. Станом на 2019 рік викиди парникових газів (ПГ) в Україні скоротилися на 62,4% від рівня 1990 року (включаючи сектор «Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове господарство» (далі – LULUCF) та на 64,8% від рівня 1990 року (без сектора LULUCF). Виходячи з географічних, економічних і соціальних обставин, Україна взяла на себе зобов'язання досягти мети скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком, включаючи сектор LULUCF. Досягнення вуглецевої нейтральності до 2060 року, як це передбачено в Національній

економічній стратегії до 2030 року, затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179.

Розроблено ряд нормативно-правових актів з її реалізації, зокрема:

1. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року (2018)
2. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (2018)
3. План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (2018)
4. ЗУ «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» (2020)
5. Порядок верифікації звіту оператора про викиди парникових газів (2020)
6. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів (2020)
7. Про схвалення Концепції Державної науково-технічної програми у сфері зміни клімату до 2030 року (2021)
8. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (2021)
9. Проект Національного кадастру антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990-2020 роки (англійською мовою відповідно до вимог Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату) для публічного ознайомлення та отримання зауважень і пропозицій (2022)

Крім того, Національним Центром інвентаризації парникових газів здійснюється щорічна Національна інвентаризація ПГ [17].

Передумови підготовки Другого Національно-визначеного внеску до Паризької угоди окреслені в Документі [9]. Також у низці населених пунктів розроблені Плани дій з адаптації до наслідків зміни клімату, зокрема, із таким Планом для міста Запоріжжя (2020) можна ознайомитись за посиланням [10].

Важливість теми кліматичної політики показано в результатах дослідження Світового банку «Оцінка впливу, можливостей та пріоритетів для України у зв'язку зі зміною клімату» (грудень 2021) [14].

Громадськість також активно працює в цій сфері, зокрема Українська кліматична мережа [7] – група неурядових екологічних організацій України зі зміни клімату. За ініціативи центру екологічних ініціатив «Екодія» була розроблена Дорожня карта кліматичних цілей України до 2030 року. Бачення громадськості (2020) [3].

Нажаль, ми не знайшли засад кліматичної політики в Стратегії розвитку туризму до 2026 року, і це питання, яке потребує виправлення під час післявоєнної модернізації України.

Що стосується реалізації кліматичної політики в сфері гостинності і галузі поводження з відходами, то вони регулюються:

1. ДБН В.2.2-20:2008 «Будинки і споруди. Готелі» із змінами №1 від 2019 року (2008, із змінами 2019)
2. Національною стратегією поводження з відходами України до 2030 року (2017)
3. Національним планом управління відходами до 2030 року (2019).
4. ЗУ «Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України» (2021)
5. Методичними рекомендаціями з організації збирання, перевезення, перероблення та утилізації побутових відходів (2010)

Однією із Цілей кліматичної політики України до 2030 року є запровадження ієрархії управління відходами. Наразі виділяють 3-R ієрархію, 5-ти або 7-рівневу ієрархію. Найбільш поширеною є 5-ти рівнева, а основними принципами є: Refuse — відмова, Reduce — скорочення, Reuse — повторне використання, Recycle — переробка, Rot — компостування. Які більш докладно розкриті, наприклад, в цій статті [37]

5-R схему ієрархії відходів представлено на рис. 1, дякуємо за візуалізацію ГО «Zero Waste Society» (www.zwsociety.org).

Рис.1. Zero Waste Hierarchy

В Україні найактивнішими представниками громадського сектору в галузі управління відходами є Zero Waste Alliance Ukraine (об'єднує 6 українських громадських організацій) [37] та The International Solid Waste Association Young Professional Group.

За даними проєкту Національного кадастру антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами ПГ викиди ПГ в Україні у 2020 році склали 315,9 млн. т CO₂-еквіваленту (з урахуванням сектору «Землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство» (ЗЗЗЛГ)) або 317,7 млн. т CO₂-еквіваленту (без урахування ЗЗЗЛГ). Викиди ПГ у секторі «Відходи» у 2020 році

склали майже 12 млн. т CO₂-еквіваленту (3,9 % від загальних викидів ПГ України), у 1990 році було 12,4 млн. т CO₂-еквіваленту. Це на 3,8 і 2,3 % менше, ніж у 1990 та 2019 роках. При цьому на категорії «Захоронення ТПВ на полігонах» та «Поводження з господарсько-побутовими стічними водами» припадає відповідно 64,7 та 35,2 % від сумарних викидів у секторі. Збільшення викидів метану від захоронення ТПВ пов'язане із щорічним збільшенням обсягів утворення відходів та домінуючою практикою їх захоронення. Сектор «Відходи» єдиний в якому майже не відбулось зменшення викидів парникових газів в порівнянні з 1990 роком. Викиди метану від захоронення ТПВ збільшилися на 30,5 % у порівнянні з 1990 роком [12].

Відповідно до аналітичного огляду оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди (квітень 2021) [19] відносно висока вартість скорочення викидів ПГ від поводження з твердими відходами – близько 200 євро за 1 т CO₂-екв., обумовлена тим, що, є необхідність в розбудові нової системи управління відходами. Основними джерелами викидів ПГ в даному секторі є викиди метану від сміттєзвалищ та процесів обробки стічних вод. Відповідно до планів НВВ2 викиди ПГ в секторі «Відходи» скоротяться до 11,6 млн. т CO₂-екв. в 2030 році. Для досягнення даної цілі сукупні витрати мають становити приблизно 2 млрд. євро протягом 2021-2030 рр.

Згідно цього ж документу, для досягнення загальнонаціональної цілі НВВ2 та сприяння подальшому значному скороченню викидів ПГ необхідні додаткові регуляторні та економічні механізми: 1) кредитні програми для розбудови інфраструктури сфери управління відходами, роздільного збору та переробки відходів та очистки стічних вод; 2) стимулювання спалювання (на нашу думку, це дуже непродуктивний механізм, від якого вже відмовляються в цивілізованому світі, детально та аргументовано це сформульовано у статті [16]) та виробництва електроенергії із звалищного газу; 3) стимулювання рекуперації метану від поводження зі стічними водами; 4) стимулювання компостування органічних відходів (дуже необхідний механізм, так як органічні відходи становлять 40-60 % ТПВ); 5) збільшення податку на захоронення відходів; 6) запровадження принципів і механізмів кругової економіки. Регуляторні механізми: 1) прийняття рамкового законодавства з управління відходами, яке відповідатиме європейським нормам; 2) прийняття секторальних законопроектів щодо різних видів відходів (упаковки, електричних приладів, батарей та акумуляторів тощо); 3) формування політики та стимулювання розвитку циркулярної економіки (створення прозорих і конкурентних ринків вторинної сировини шляхом удосконалення та гармонізації законодавства України з відповідним законодавством та нормами і правилами ЄС; стимулювання скорочення обсягів утворення відходів; спрощення порядку здійснення операцій з металобрухтом; запровадження системи розширеної відповідальності виробника; впровадження комплексу заходів щодо комерційного освоєння промислових відвалів); 4) обмеження використання одноразового пластику; 5) створення системи ефективного поводження з відходами та будівництва необхідної

інфраструктури за співпраці територіальних громад; розміщення місць видалення відходів лише у відповідності до регіональних планів управління відходів; б) стимулювання розвитку альтернативних видів палива з твердих побутових відходів та промислових відходів у цементній галузі (на нашу думку, це дуже непродуктивний механізм – завуальований заклик до спалення, від якого вже відмовляються в цивілізованому світі, детально та аргументовано це сформульовано у статті [16]).

У секторі «Відходи» Україна має наступні виклики: 1) застарілість нормативної бази 2) низькі тарифи на захоронення та управління з відходами; 3) відсутність стимулів переробляти тверді побутові відходи; На думку голови Zero Waste Alliance Ukraine – Софії-Юлії Сидоренко, головною перепорою є брак фокусу на запобіганні утворенню відходів, натомість фокусування на тому, що робити з відходами коли вони вже утворились.

За даними Державної служби статистики в Україні у 2019 році нараховувалось 5335 закладів розміщення (із них готелів 3165) загальною кількістю місць 370,5 тисяч, кількість відвідувачів 6,96 млн. осіб, кількість ночівель 18,5 млн. людино-ніч [4]. І це без врахування потенціалу санаторіїв, дитячих оздоровчих таборів, квартир, які здаються приватними особами. Що стосується ресторанного господарства, то станом на 2021 рік їх кількість 14,7 тисяч, вартість послуг – 14,1 млрд. грн. [6].

Норми утворення ТПВ для закладів гостинності розраховуються органами місцевого самоврядування відповідно до Правил визначення норм надання послуг з вивезення побутових відходів (2010), на жаль, розраховуються не за фактичною кількістю утворених відходів, а за кількістю місць в закладі гостинності. Відповідно до норм, затверджених у 2021 році у Миколаєві [8], на 1 місце готелю нараховується 0,41 кг/доба або 149,65 кг/рік ТПВ, на 1 місце закладу ресторанного господарства 0,68 кг/доба або 248,2 кг/рік. Але, по факту, ці норми застосовуються тоді, коли заклад гостинності не має власного майданчику для збору ТПВ, а використовує майданчик спільно із мешканцями багатоповерхового будинку. У випадках, коли заклад має власний майданчик для збору ТПВ, то сплачується за фактичний вивіз, що є кращим варіантом (принцип «плати за стільки, скільки викидаєш» – pay-as-you-throw).

Ми порівняли ці норми по Україні і дійшли висновку, що їх можна вважати середніми. Тому, відповідно заклади розміщення в Україні сплачують за вивіз $370,5 \text{ тисяч місць} * 149,65 \text{ кг/рік} = 55,4 \text{ тис. т.}$ З іншого боку для готелів Миколаєва ця норма $0,41 \text{ кг} * \text{день/місце}$. Якби розраховували за кількістю фактичних людино/днів проживання, то заклади розміщення б сплачували $18,5 \text{ млн. людино-ніч} * 0,41 \text{ кг} * \text{день/місце} = 7,59 \text{ тис. тонн}$. Відповідно, якби заклади розміщення сплачували за фактично утворені відходи, то з'явився би стимул до зменшення відходів і роздільного їх збору, Якщо користуватись нормами, то заклади розміщення фактично переплачують у 7 разів за кількість вивезених ТПВ (чи відповідає це реальності, покаже практична частина проекту, із деталями можна буде ознайомитись на сайті www.zerowaste.org.ua у грудні 2022 року).

Якщо взяти середній чек по закладу РГ = 230 грн., прибуток 14,1 млрд., то відвідувачів 61,3 млн./рік. Тоді відходів $61,3 \text{ млн./рік} * 0,68 \text{ кг/доба} = 41,7 \text{ тис. т.}$

Відповідно, до наведених вище підрахунків, відповідно до нормативів HORECA створює 97,1 тисяч тонн ТПВ (1% від загальної кількості ТПВ в Україні).

Готелі України, починаючи з 1 жовтня 2019 року, зобов'язані у житлових і громадських приміщеннях передбачати системи роздільного сортування сміття згідно ДБН В.2.2-20:2008, зміна №1 від 2019 року. Але, дуже мало готелів його впроваджують через ряд причин, зокрема – відсутність зв'язків із перевізниками вторсировини, хибну думку про першочергову необхідність побудови сміттєпереробного заводу (в довоєнний період в Україні більшість заводів із переробки втор сировини були недовантажені), низьку мотивацію і відсутність покарання.

Тому, дуже важливим є визнання і промоція екосвідомих готелів, підвищення їх впізнаності серед професіоналів, інвесторів і туристів, відділення їх від грінвошингових закладів. Greenwashing (за аналогією whitewash — «відбілювання») — форма екологічного маркетингу, в якій широко застосовується «зелений» піар і методи, мета яких ввести споживача в оману щодо цілей організації або виробника в екологічності продукції або послуги, представити їх у сприятливому світлі. Серед якісного заохочення екологічних готелів можна виділити екологічну сертифікацію, спеціалізовані премії. Перспективними є також виділення туроператорами, турагентами, платформами бронювання, але в цьому напрямку потрібно бути ще більш обережними з грінвошингом.

Зокрема, найвідомішою програмою екологічної сертифікації закладів гостинності в Україні в довоєнний період була програма «Green Key».

Green Key – міжнародна система екологічної сертифікації, представлена у 65 країнах (2022), започаткована у Данії у 2014 році [27]. В Україні сертифікацію «Green Key» реалізовує ГО Екологічна ініціатива [13].

В Україні станом на 2020 рік знаком «Green Key» відзначені 7 готелів: 1 в Івано-Франківській області (Radisson Blu Resort, Буковель), 1 в Васильківському районі Київської області (Maison Blanche, с. Митниця) та 5 в м. Київ (Ecohouse Hotel Galera, Park Inn by Radisson Kyiv, Troyitska Radisson Blu Hotel, Radisson Blu Hotel Podil та InterContinental [5].

Green Key має критерії і для закладів ресторанного господарства, але в Україні не має сертифікованих таких підприємств.

Крім того, в Україні система добровільного екологічного маркування товарів та послуг згідно ДСТУ ISO 14024:2002 була розроблена і впроваджена Всеукраїнською громадською організацією «Жива планета» у 2003 році в рамках реалізації проекту «Розвиток сталого (збалансованого) виробництва та споживання в Україні». Система представлена знаком «Зелений журавлик» [15]. Таким екологічним маркуванням було відзначено тільки гірський готель «Ковчег», що розташований на вершині г. Магура [1].

З 2018 року розробкою екологічних вимог до товарів та послуг в Україні займається також громадська організація Всеукраїнська спілка екологічного маркування «Зелена Зірка» [2], яка, згідно з відповідною ліцензійною угодою, надає сертифікованим виробникам та постачальникам право маркування своєї **продукції** екологічним знаком «Зелена Зірка». Станом на початок 2022 року заклад готельного господарства в Україні даним маркуванням не відзначено.

Крім того, існують інші міжнародні екологічні сертифікації, але вони не представлені в Україні. Зокрема: Green Globe, EarthCheck, Net Zero, Travelife, TripAdvisor GreenLeaders, TRUE certification. Наразі знаходиться в стадії розробки Zero Waste Business Certification від Zero Waste Europe.

Протягом останніх 10-ти років проводилась премія Hospitality Awards, однією з номінацій була «Best eco hotel», критеріями номінації є зокрема будівництво із перероблених матеріалів, сортування відходів) [20]. Переможцями в цій номінації в різні роки були: Taor Karpaty Resort & Spa 2016-2019 [32] та Charlton Estate Bukovel (2020) [21]

Підвищення обізнаності про екологічність закладу серед гостей є дуже важливою. Але наукові дослідження показують, що вплинути на поведінку гостей на сайті дуже важко, кращою стратегією є взаємодія на етапі планування та бронювання [33]. Тому важливо співпрацювати із платформами бронювання, які зараз обробляють значну частку глобальних бронювань і часто мають форму олігополії (наприклад, Booking, AirBnB). Зокрема, наразі платформа бронювання Booking в Україні має фільтр «сталий розвиток», ця платформа бронювання також розробила кліматичну політику [22].

Висновки. Нами було систематизовано нормативно-правові акти в галузі кліматичної політики в світі, Європі, Україні. Основним досягненням довоєнного етапу реалізації кліматичної політики у сфері поводження з відходами готельно-ресторанного бізнесу в Україні (2016-2021) є закладання фундаменту – ратифікація Паризької угоди, розробка і затвердження кліматичної політики, стратегії поводження з відходами. Певні напрацювання мають експерти, некомерційні організації, бізнес. Подальша доля впровадження Паризької угоди залежить від багатьох чинників, як зовнішніх так і внутрішніх. Основним зовнішнім чинником є повномасштабна війна з росією, яка вже негативно впливає на НВВ2. Але, знаючи, що Україна перемає, обравши демократичний і євроінтеграційний шлях, ми впевнені у відновленні країни, у тому числі екологічному. Наступними кроками у реалізації кліматичної стратегії мають стати: 1) правильна розстановка пріоритетів модернізації – екологічність модернізації має стати фундаментом і бути впроваджена в усі сфери життя, у тому числі і туристичну; 2) об'єднання зусиль влади, бізнесу, некомерційних організацій, експертів, 3) впровадження конкретних практичних кроків всіма: з боку держави – розробка і впровадження секторальних законів (про розширену відповідальність виробника, упаковки, електричних приладів, батарей та акумуляторів тощо), впровадження економічних стимулів кліматичної політики, зокрема, ми

вважаємо, що державні закупівлі мають стимулювати розвиток екологічності підприємств (в тому числі і в секторі гостинності), 4) підвищення обізнаності українців, у тому числі керівників закладів гостинності про кліматичну політику – популяризація екологічної сертифікації, премій, взаємодія з туроператорами, турагентами, платформами бронювання, медіа; 5) чітке вимірювання результатів кліматичної політики в цій сфері – проведення аудитів відходів для визначення їх частки в викидах ПП закладу, вибору базового року для закладу розміщення (наразі, жоден готель України не має даних для цього), подальше введення нових статистичних показників на рівні держави (наприклад, карбоновий слід на одного гостя); 6) апробація кліматичної політики в сфері поводження з відходами на конкретних закладах гостинності (для відпрацювання механізмів, розробки дорожніх карт і подальшого масштабування в межах країни).

Стаття написана в межах проекту «Впровадження принципів Zero Waste в готельно-ресторанному бізнесі України для його адаптації до вимог Паризької кліматичної угоди в умовах російського вторгнення». Проект реалізується ГО «Екологічні новини», ІГ «Mariupol Zero Waste», Društvo Ekologi brez meja (Словенія), за підтримки Zero Waste Alliance Ukraine, Zero Waste Lviv та Europe Climate Foundation, термін проекту липень-грудень 2022, за подальшим результатами проекту можна слідкувати на сайті www.zerowaste.org.ua.

Література:

1. Гірський готель "Ковчег" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.megura.net/ua/>
2. Громадська організація «Всеукраїнська спілка екологічного маркування «Зелена Зірка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/cxhrx>
3. Дорожня карта кліматичних цілей України до 2030 року. Бачення громадськості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/dk-clim-ciley-full3.pdf>
4. Економічна статистика / Економічна діяльність / Туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tur.htm.
5. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/84.pdf
6. Кількість ресторанів в Україні за 2020 рік скоротилася на 20% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/733785.html#>.
7. Ми впливаємо на кліматичну політику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.climategroup.org.ua/>
8. Норми надання послуг з вивезення побутових відходів у м. Миколаєві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/cxhrq>
9. Передумови підготовки Другого Національно-визначеного внеску до Паризької угоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mepg.gov.ua/news/33080.html>
10. План дій з адаптації до наслідків зміни клімату міста Запоріжжя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/editor/3_proekt__planu_dij.pdf
11. Політика. Зміна клімату. Як країни домовилися рятувати світ і підписали паризьку угоду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/cxhrv>
12. Проект Національного кадастру антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990-2020 роки (англійською мовою відповідно до вимог Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату) для

- публічного ознайомлення та отримання зауважень і пропозицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/cxhph>
13. Прорами екологічного маркування та еко-сертифікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/cxhphm>
 14. Результати дослідження Світового банку «Оцінка впливу, можливостей та пріоритетів для України у зв'язку зі зміною клімату» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/news/38732.html>
 15. Український знак екологічного маркування «Зелений журавлик» (Хачові продукти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gpp.in.ua/znaki-markuvannya/zelenij-zhuravlik.html>
 16. Що не так зі спалюванням сміття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zerowaste.org.ua/2022/08/18/shho-ne-tak-zi-spalyuvannyam-smittya/>
 17. Щорічна Національна інвентаризація парникових газів здійснюється Національним Центром інвентаризації парникових газів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nci.org.ua/inventory_activity.html
 18. 2050 long-term strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en
 19. Analytical review of the updated nationally determined contribution of Ukraine to the Paris Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mepr.gov.ua/files/images/2021/29042021/Analytical%20Report_%20Project_EN.PDF
 20. Best eco hotel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hospitalityawards.international/hotels/nominations-criteria>
 21. Charlton Estate Bukovel кращий екоготель 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hospitalityawards.international/winners/winners-2020>
 22. Climate Action Plan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sustainability.booking.com/industryinsights/climate-action-plan>
 23. Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/>
 24. Climate Change Performance Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ccpi.org/downloads/>
 25. EU responses to climate change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20180703STO07129/eu-responses-to-climate-change>
 26. Global Hotel Decarbonisation Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sustainablehospitalityalliance.org/wp-content/uploads/2020/05/Global-Hotel-Decarbonisation-Report-2017.pdf>
 27. Green Key [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.greenkey.global/>
 28. How to obtain observer status [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unfccc.int/process-and-meetings/parties-non-party-stakeholders/non-party-stakeholders/overview/how-to-obtain-observer-status>
 29. Introduction [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cop27.eg/#/presidency>
 30. Kyoto protocol to the United Nations Framework Convention on Climate change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>
 31. Sustainable Hospitality: Eco-Friendly Industry Trends and Tips for Hotels [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://businessblog.trivago.com/sustainable-hospitality-trends-eco-friendly-hotel-tips>
 32. Taor Karpaty Resort & Spa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hospitalityawards.international/winners/winners-2019>

33. Tourist accommodation, climate change and mitigation: An assessment for Austria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2213078021000037>
34. UN Works with Global Hotel Industry to Reduce Emissions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unfccc.int/news/un-works-with-global-hotel-industry-to-reduce-emissions>
35. United Nations framework Convention on climate change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>
36. Updated Nationally Determined Contribution of Ukraine to the Paris Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Ukraine%20NDC_July%2031.pdf
37. Zero Waste — це рух, що об'єднує муніципалітети, міжнародні організації, місцеві ініціативи та окремих активістів з метою поступового зменшення кількості відходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zerowaste.org.ua/pro-zero-waste/>